

"בצל עמוד האש": על מאבקי תנועת 'החלוץ' בהולנד

לאורך קילומטרים רבים של סרטי-קולנוע מסופר על חיסול העם היהודי. הוליווד סיפקה לנו את הסרט

"שואה" והטלוויזיה הישראלית יצרה את הסידרה "עמוד האש!"

מכל הבחינות עומתנו עם הגורל האכזר, עם 'רצח-העם' של עמנו. אך עם זאת, עדיין לא שמענו הכל על תנועות התנגדות שלנו נגד התליין. המרד של יהודי הגטו בוורשה ייחרט אמנם על דפי תהילה בדפי ההיסטוריה מלאי העוגמה של עמנו. כמו כן מעידים הפרטיונים היהודים שפעלו ביערות פולין ורוסיה על המאבק בנשק חם נגד הצורך שיצא להשמידנו.

אולם על ההתנגדות לחרושת-המוות במערב-אירופה לא שמענו כמעט כלום - ובכל זאת היתה פעילות כזאת של חסרי-הישע נגד האויב אשר שאף להשמידנו. לא כולם הלכו כמו "צאן לטבח" כפי שנהגו לומר....

בדפים להלן אנו מבקשים לספר על ההתנגדות של תנועת החלוץ בהולנד.

הפירסומים בדבר מאבקינו בשנות השואה מעטים למדי. מהי הסיבה לכך? אולי מפני שהמיספרים בנוגע לאירועים במזרח גדולים הרבה יותר. כי שם הופעל הפתרון הסופי. כי שם מכפילים את מספר הקורבנות פי מיליונים. כי שם היתה אמורה להיות התחנה האחרונה של כל יהדות אירופה.

רק בערך 18% מיהודי הולנד שרדו אחרי השואה. מבין 830 חברי ה'חלוץ' בהולנד נתאפשר להציל בערך 50%. וזאת רק הודות לעובדה, שבעזרת הסיוע שקיבלנו מידידינו ההולנדים הצלחנו לארגן תנועת-התנגדות. סקירה זו לא תהיה כאן מקפת, כי לא נוכל למנות כאן את כל השמות של האנשים שהתעלו בשנות המאבק אל מעבר לאישיותם. אלה נתנו ממש כל מה שיכלו לתת, את נעוריהם ואת חייהם. שמות אלה לא יימחו מליבנו, ואף לא השמות של ידידינו ההולנדים הנוצריים, ואף לא של החברים שלנו בתנועת ה'חלוץ'.

* * * * *

בארץ בעלת מבנה מינהלי ראשון במעלה, בעלת מערכת כבישים מודרנית, שבאמצעותה ניתן להגיע בקלות ממקום אחד למשנהו, בארץ שטוחה בלי הרים, בלי יישובים צפופים, אשר כולם נגישים בקלות, בארץ כמו הולנד, היה קשה מאוד להתגונן בפני הרודפים אחרים.

בעת שיהדות הולנד בכללותה נשארה פאסיבית במשך שנות הכיבוש הגרמני, הצטיינו מנהיגי תנועת ה'חלוץ' בהולנד בתחושת אחריות ומיהרו לפענח באופן ברור את 'הכתובת על הקיר'. אחת הסיבות להבנתם המוקדמת את סימני השואה, העומדת לקרות ליהדות, היתה נעוצה בכך, שמרבית החברים שנמנו על הנהגת ה'חלוץ' היו בעצמם פליטים מגרמניה שהספיקו לשבת, עוד בטרם בריחתם להולנד, במחנות-ריכוז בגרמניה.

אזרה נוספת היתה גלומה בביקור של "זקני היודנראט" שבאו מתרזיינשטדט בשנת 1941. האיש בשם אדלשטיין, שנמנה ביניהם, נשלח רשמית בידי הגסטפו להולנד לביצוע המשימה, לסייע בכינון 'יודנראט' של יהודי הולנד.

בתור שליח למשימה זו הוא נפגש עם הנהגת ה'חלוץ' ואף ערך ביקור במספר מרכזי הכשרה. במסגרת ביקורים אלה הוא הגיע גם אל לוסדרכט (Loosdrecht), במקום זה היה מעון להכשרה של עליית הנוער, שבו שכנו קרוב ל-50 בני-נוער שקיבלו הכשרה בעבודה חקלאית.

התלהבותם של בני הנוער הללו לקראת עלייתם לפלשטינה הרשימה אותו מאוד. בשיחות חשאיות עם הנחלת המעון רמז האיש על כך, שאין בלבו ספק בדבר הגורל הצפוי לבני הנוער הללו, לנוכח הטרנספורטים היוצאים עתה מדי יום למזרח.

סימן נוסף נרמז בעובדה העגומה, כבר בתחילת 1941, עוד לפני הגירוש השיטתי למזרח, כאשר המשטרה הגרמנית אסרה באקראי, בעזרת ארגוני-הנאצים ההולנדיים, כמה מאות יהודים שנשלחו למחנה-הריכוז (KZ) מאותהאוזן. כעבור מספר שבועות קיבלו קרובי המשפחות של הנשלחים גלויות סטנדרטיות מן הגסטפו, עם ההודעה שקרוביהם מתו מאיזו מחלה....

עתה הסימנים הובנו. האזהרה ניתנה. כבר אין טעם לחיות בהשליות. אי אפשר לצפות עוד לנסים. רצועת-החנק הלכה ונתהדקה. - מה אפשר לעשות???

מניין לחשיג עזרה, כיצד ניתן להזהיר את מאות חברי 'החלוץ' מפני המאסר והגירוש למזרח אל מחנות ההשמדה???

בלא עזרה מן החוץ, כלומר מצד אזרחי הולנד, אין מה לעשות. בני העם ההולנדי שנאו את כובשיהם. הגרמנים לא הסתפקו בכיבוש בלבד אלא יצרו רעב ושדדו את הארץ, הגבילו את חירות אזרחיה ודרסו ברגליהם את כבוד הארץ ואנשיה.

האקלים הפסיכולוגי תרם במידה רבה לטובתנו, בני תנועת 'החלוץ'. במקום שהחופש נגזק משגשג המרד ומתפשט במהרה. עכשו צריך ליצור קשרים ולמצוא ידידים המוכנים לעזור. מנהיגי 'החלוץ' הבינו את המצב מהר מאוד. הידידים ההולנדים לא חיו בחלל ריק, היו להם חברים, עמיתים סטודנטים לשעבר, כי עכשו חייבים לנצל את כל הקשרים הללו למטרה אחת, להציל כל מה שאפשר להציל.

* * * * *

מערכת החינוך ובתי-הספר על שם מונטסורי נבדלת ממערכות החינוך הכללי בכך, שהיא מאפשרת לכל יחיד ללמוד ולפתח את כשרונותיו האישיים. נמנעים מלכפות חובה על התלמיד ומעניקים לו את מירב החופש האפשרי לקליטת חומרי הלימוד בהתאם לדרכו הטובה ביותר. המורים במוסדות החינוך הללו חטובים מעץ אחר הנבדל מזה של עמיתיהם בשאר מוסדות החינוך. אף הם מסרבים להילחץ מלמעלה ומחשיבים את החופש, ובמיוחד את החופש האישי, מעל לכל מערכת הכפוייה מלמעלה.

מכיוון זה הגיעו גם הקשרים הראשונים שלנו. חברת 'החלוץ' בשם מרים ואטרמן היתה מורה ב"מקום העבודה

"

"werklaats" בילתהובן (Bilthoven). היא יצרה את הקשרים שהיו עתידים לקבוע את הגורל של כל תנועתנו.

"werkplaats"

אנשים אהבי-חופש, פציפטיים והומניסטיים, אין צורך לשכנע כאשר מדובר בהצלת נפשות. ההתנדבות של קבוצת המורים הללו היתה ספונטנית וגררה אחריה חוגים נוספים. יופ ביחד עם רעייתו ויל וסטרוויל כבר לא לימדו באותה תקופה בבית-הספר. הם חיו ברוטרדם וניהלו שם בית-ספר אחר על שם מונטסורי. הזוג חי עם 3 ילדיהם בדירה קטנה וצנועה.

היה זה בקיץ 1942. גברת וסטרוויל חייתה בציפייה לילדה הרביעי. אחרי שבועות עמוסי עבודה הם החליטו ליטול חופשה קצרה. בהתאם להרגלם הם מסרו באופן זמני את מפתחות דירתם לחברה טובה שהתגוררה בסביבה הקרובה. עד מהרה הפכה נסיעתם אל האזור היפהפה מחוץ לרוטרדם למסע עגום. במרחק רחובות ספורים מביתם הם ראו, כיצד משפחות יהודיות מגורשות מתוך בתיהן ומועמסות על משאיות המובילות אותן למרחקים.

ויל אמרה לבעלה: "דבר כזה קורה כאן ושוים אדם לא בא לעזרה. מה הולכים לעשות לאנשים הללו, לאן מובילים אותם? האם הם ישובו אי-פעם לבתיהם? אם רק אפשר היה לעזור לאנשים אלה, הרי דבר כזה אסור שייקרה..."

עוד באותו הערב הם חזרו בדיכאון הביתה, אחרי מה שחוו בתור עדים אילמים בשעות הבוקר. בעת פתיחת הדלת לדירתם וכניסתם נגלו לעיניהם הפנים החיוורים של בני משפחה יהודית. "אנו מצטערים מאוד להביך אותכם" אמר האישי. "החברה שלכם פתחה לנו את דירתכם. הצלחנו להימלט דקות ספורות לפני הטרנספורט. עכשו אנחנו כאן, המפתחות לדירתכם הצילו אותנו. מה יהיה מחר, איש לא יודע. אין לנו לאן לחזור. אנא, סילחו לנו..."

ויל ויופ התרשמו עמוקות מן המצב וידעו, כאן דרושה עזרה. עד כה לא התנסו מעולם בפעילות בלתי-לגאלית, שניהם ידעו רק שרצונם לעזור.

אירוע זה גרם עתה לפעילות אינטנסיבית. החל מרגע זה ראו יופ וסטרוויל זאשתו את המטרה ברורה לנגד עיניהם: לעזור בכל מה שאפשר, ולהזהיר אנשים רבים ככל האפשר מפני הגירוש. את עיניהם הפרטיים הם שמו בצל. הקשר עם לוחמי המחתרת של בית-הספר על שם מונטסורי נוצר כמובן מאליו. במרוצת החודשים הבאים גדלה קבוצת האנשים בארגון המחתרתי, שאליו הצטרפו כל הזמן עוד ועוד אנשים. יופ עצמו, בכוח סגולות אישיותו והסמכותיות שקרנה ממנו, הפך ל"אב" הרוחני של הארגון.

בהמשך שנת 1942 הלכה ונתהדקה טבעת החנק סביב הצוואר של יהודי הולנד. קריאות לצאת אל הקרוי "מחנות-עבודה במיזרח", נענו בסירוב מצד יהודים רבים. הגרמנים חדלו להסתפק בגירוש אדמיניסטרטיבי בלבד של הקורבנות. לילה אחרי לילה הם באו ועצרו את האנשים שלא נענו מרצונם החופשי לצווי הגירוש. עשרות-אלפי יהודים יצאו יום-יום לדרך מפני שלא יכלו להשאר עוד בבתיהם. הפחד המתמיד מפני הדפיקות בדלת עם הצו: "לפתוח, משטרת-בטחון", הרעש של מגפי-העור בלילה, עצירת המכוניות בדמי חשכת הליל, הביאו את היהודים לקצות היאוש, עוד לפני שפעולת הגירוש עצמה הגיעה לאוזני האנשים. ריבוי ההתאבדויות באותם ימים העיד על חוסר-המוצא מן המצב.

כל אלה הראו במישרין מי הם הקורבנות.

העננים השחורים מבשרי האסון הצטברו בשמיים מעלינו. יחד עימם הסתמנו באותה השנה, 1942, גם קווי המיתאר הראשונים של ארגון ההתנגדות הפאסיבית. נוצרו ונתהדקו הקשרים בין לוחמי החירות ההולנדים הנוצריים לבין אנשי החלוצ. שיתוף הפעולה ביניהם התחזק מדי יום.

שעות המיבחן הללו של האנושיות היו אמורות לפתוח בפני חלק גדול של חברינו את האפשרות

להשאר בחיים.....

דבר אחד היה ברור עבור כל חברי תנועת-המחתרת שלנו הנושאים באחריות. הולנד בלבד, הארץ השטוחה הזו, לא הספיקה כדי להסתיר כמות גדולה כל כך של אנשים. כי המלחמה הרי עלולה להימשך עוד הרבה חודשים ואולי אף שנים. מי יודע?

מנארוויק ועד לטוברוק ואף עד אל-עלמיין, משרבורג עד סטלינגרד התנופף הדגל עם צלב-הקריס של המפקדה הגרמנית. השיחורר בכוח צבאות-הברית נדמה בעינינו לחזיון-שווא במרחקים. אנחנו, חברי-האירגון שלנו, חייבים למצוא בעצמנו את הדרך להישרדות. בדומה לאישיותו של יופ ווסטרוויל, שהיה אבינו הרוחני ומעולם לא רפו ידיו מליזום עבורנו עזרה מצד הנוצרים, כך מצאנו בשורותינו מעין אישיות מקבילה ליופ ווסטרוויל, בשם **יואכים סימון**, המכונה **שושו**, ואשר לפי גילו היה יכול להיות בנו של יופ. הוא היה בעל אינטליגנציה מעל הממוצע, מבוגר רק בשנים מעטות מאלה, שנשא באחריות עבורם.

ככוח האישיות שהקרין סביבו, הוא הוא היה הנציג שנטל על עצמו את האחריות למאבק על חיינו. שניהם, יופ וששו, ועוד שורת עוזרים נאמנים מבין חברינו ומבין ידידינו הנוצריים, שילמו בחייהם תמורת העזרה שנתנו לנו

×

יופ ווסטרוויל נורה ונפטר בגלל יריית-כדור במחנה הריכוז ווגט (Vught KZ) שושו התאבד בבית הסוחר בברדה (Breda) כדי להימנע מלעמוד במיבחן הגילוי של שמות וכתובות לחוקריו.

אנחנו יורדים למחתרת!!!

אנחנו לא שיערנו מאומה ממה שקורה ומתרחש מסביבנו, ובכל זאת **אנחנו** היינו השחקנים במחזה.

החיים שלנו במעון עליית-הנועד' **לוסדרכט** (Loosdrecht) (התנהלו פחות או יותר באורח שיגרת יומיומי. חלק מחברינו הלך בבוקר אל חצרות האיכרים שגרו בסביבה הקרובה. שם הם עבדו בתור פועלים, על מנת ללמוד חקלאות. גם נערות אחדות עבדו בתור מה שקרוי עוזרות-בית. הרי חובה עלינו לרכוש הכשרה יסודית טובה לקראת חיינו בפלשטינה.

בערבים נערכו אצלנו הרצאות במסגרת תוכנית-לימודים עשירה ורב-גונית, בנושאים: כגון תולדות-פלשטינה, גיאוגרפיה, ספרות, וראש-לכל: **עברית**, לשון המולדת החדשה שלנו. כל יגיע אף לא חניך אחד מבין 50 החניכים בלתי מוכן כראוי לארצנו. לא רצינו לחיות שם בתור מהגרים, אלא שאפנו לקחת חלק פעיל בבניין הארץ. המורים שלנו שמו דגש חזק על כך, להכשירנו היטב להשתלבות מוצלחת בארצנו החדשה.

ידענו היטב, מה מתרחש בכל שאר האיזורים בהולנד.

ידענו גם, כי באוגוסט 1942 אין שום אפשרות להגר מהולנד לפלשטינה, אפילו אם יש לך הכשרה הולמת כמו זו שהיתה לנו. זאת ידענו. וחרף זאת חיינו כאילו על אי בודד. הגורל טרם דפק על דלתנו. אמנם החזקנו על פי הוראות המדריך שלנו תרמיל קטן לרגלי המיטה. עם קצת לבנים, נעלים להחלפה, תיק עזרה-ראשונה, גולות ויטמינים, כפי שהורו לנו - וכמובן כרד קטן יקר-ללב עם תצלומי ההורים.

כך הורו לנו, כדי שנהיה תמיד מוכנים לצאת פתאום "להתיישב במזרח".

ביום 14 באוגוסט בסביבות השעה 10 בבוקר צילצל הטלפון במשרד־הקטן בתוך מעון עליית-הנוער בלוסדרכת (Loosdrecht) הטלפונית הודיעה על שיחת-חוץ מאמסטרדם. בקצה השני נשמע קולה של אשה: "למרבה הצער עלי לספר לכם שהדוד רוברט נאלץ לעבור ניתוח מחר בערב. הרופאים אינם יכולים עוד לדחות את הניתוח. להתראות!"

גברת אריקה בליט (Blueth) שהיתה בסוד החלוץ וניהלה מטעם היודנראט באמסטרדם את המחלקה להכשרת בני-נוער, שיגרה לנו את האות. היא עשתה זאת בניגוד להוראות המחמירות של היודנראט, שתבע ממנה להמנע בכל מחיר מפירסום פרטים כלשהם על רשימות האנשים המיועדים לגירוש, כפי שהן הוכנו בידי היודנראט על פי פקודת הגסטפו. היודנראט, שייצג את הרשות העליונה של יהדות הולנד, לא רצה לעורר עליו את רוגז הגסטפו. הוא נדרש רק להכין רשימות, הביצוע היה בידי המיפקדה הגרמנית, שעסקה בגירוש בפועל.

אלה היו כללי-המשחק, כולם נידונו לגירוש, מי בהקדם ומי מאוחר יותר. איש לא יישכח. - זו היתה המטרה.

אחד ממנהלי המעון, שושו סימון, קלט שיחה זו והניח אט-אט את השפופרת למקומה. עכשו הגיעה העת. זאת היתה שיחת-הצופן שכבר המתין לה כמעט מדי יום.

ולמרות זאת. גברת אריקה עמדה בדיבורה, ושידרה אלינו אות אזהרה.

בלוסדרכת התחיל משא ומתן. התוכנית היתה מוכנה פחות או יותר.

אולם אנחנו, החניכים לא ידענו מאומה עד לאותו יום, 14 באוגוסט, מה המדריכים ומנהלי-המעון שלנו כבר הכינו, כדי לעקוף את פקודת הגירוש שצפויה למחרת, עלמנת להצילנו ...

חשבון שיחות-הטלפון של המעון באותו חודש אוגוסט היה בוודאי גבוה למדי. החל מאותו רגע בוצעו שיחות בזו אחר זו. עכשו חייבים להודיע לכל ההולנדים שבאו לעזרתנו, שביחד עימם פיתחו את תוכניות הבריחה עבורינו

עכשו צריך להוציא את התוכנית לפועל.

"ברגע שיחשיך, עלינו להתחיל, ואז יגיעו גם העוזרים הראשונים" אמר שושו.

"החברים החייבים להסתלק מהר, צריכים להסתלק מכאן מחר השכם בבוקר. מחר בערב הכל חייב

להיות כאן ריק, זה ברור בהחלט. אחרת ניפול בפח".

"מה מצב הפיננסים שלנו, " שאל שושו את המנהל האדמיניסטרטיבי לודי כהן: "ינו, אתה הרי יודע, שמכרנו לפני זמן קצר את כל נכסי המלאי שלנו, כל מה שהיה לו ערך וניתן למכירה בשוק השחור, כדי לרכוש מזומנים בשביל היום הזה. לכן אכלנו באחרונה כל הזמן מרקים מימיים. עכשו אנו זקוקים מאוד לכספים הללו. כל חבר צריך לקבל איזה סכום לשעת-חירום ומי יודע, כמה זמן עוד תימשך המלחמה הארוכה הזאת ??"

50 בני-נוער בגיל 15 עד 18 התאספו בחדר-האוכל. אף לא אחד בינינו ידע, מה יש למדריכים שלנו לומר לנו. אך כל אחד בינינו הרגיש, שאין זו התכנסות רגילה. משהו מיוחד עומד עכשו להתרחש, המתח דילג מחבר אחד למשנהו. משהו בלתי-רגיל צריך לקרות, זה היה ברור לכולנו.

שושו פתח ואמר, בפנים רציניות:

"חברים, שמענו היום, שצווי הגירוש לתושבי המעון שלנו יצאו לדרך. ניתנה פקודה לפנות את הבית שלנו, מעון עליית-הנוער HET PAVILLION עומד להיסגר. כולנו אמורים להישלח לפולין, בדיוק כמו כל היהודים האחרים שחיים בהולנד, שמובלים מזה כבר יום בטרנספורטים.

"חברים, דאגנו לכך, שהצווים הללו לא יבוצעו" המשיך שושו ... חשתי את דפיקות לבי בצוואר. "מזה חודשים אחדים אנו מעבדים תוכנית, כיצד לא להסגיר אותכם לשלטונות הגרמניים.

חברים הולנדים רבים טובים ואמיצים עוזרים לנו

אין צורך שתדעו את כל הפרטים, הם רק יעיקו עליכם ועלינו. מה שברור, ברור בהחלט זה, שאיש מאתנו לא יציית לפקודות. עוד הערב יבואו ידידים לקחת את החברים הראשונים כדי להובילם למקומות סתר.

עכשו הקשיבו היטב, ושימו לב, כיצד עליכם להתנהג בתנאי-החיים החדשים. אם הנאצים בכל זאת יתפסו אותכם, עליכם רק לומר, כי מנהלי המעון אילצו אותכם לרדת למחתרת וחוף מזה אינכם יודעים שום דבר, וכל האחריות רובצת עלי ועל הנהלת המעון.

עליכם להסתגל עד הסוף לסביבה החדשה. לעשות כל מה שאומרים לכם. רבים מכם יאלצו לחיות בתנאים קשים מאוד. האנשים שיאספו אותכם לביתם, הם אנשים טובים, אבל הם רק בני-אדם. אסור לכם בשום פנים להתמרד, אתם חייבים להתאים את עצמכם להרגלי-החיים הקיימים במקום שהגעתם אליו. אנחנו נשתדל לשמור על קשר מתמיד איתכם בעזרת הידידים ההולנדים. כל אחד מכם רשאי לקחת אתו חפצים מעטים, אבל לא מכתבים מן הבית, שום תמונות ואף, מובן מאליו, שום תעודות המעידות על זהותכם. חברים, מאבקנו התחיל, כמה זמן המלחמה תימשך אין לנו מושג, אולם דבר אחד אנחנו יודעים, שלא נמסור את חברי 'החלוץ' ההולנדים כמו צאן לטבח.

דבר זה צריך לחזק את רוחכם להחזיק מעמד ... "

"עתה עוד כמה עצות מעשיות", נשמע קולו של אחד ממנהלי המעון, מנחם פ., אשר תרם רבות כדי לגונן עלינו בעוד מועד מפני פלישת הנאצים.

הוא המשיך ואמר: "דבר ראשון, חברים, עליכם להסיר מכל בגדיכם את המגן-דוד. אתם חייבים למסור לי, כל אחד מכם, את תעודתו האישית שבה מופיעה החותמת. "Joff" אני מקווה שנקבל בשבילכם כעבור זמן תעודות אחרות. ידידינו טורחים מזה זמן להשיגן.

בעוד שעה חייבים 15 הראשונים להיות מוכנים לצאת, כדי להגיע עוד הלילה למקום מיסתור. מחר בצהריים, כאשר יבואו לקחת אותנו, חייבים למצוא כאן רק קירות ריקים..."

ההלם שתקף אותנו אחרי דברים אלה התמוגג אט אט.

כעבור זמן מה התחלנו להבין כי שעתנו הגיעה וכבר אסור לנו לבזבז את הזמן.

50 אנשים הפכו לערימות דבורים פעלתנית כמו חלת-דבש. מה לקחת, מה להשאיר! להספיק לכתוב עוד כמה שורות אל ההורים.

עכשו התחלנו בבירכות הפרידה האחרונות להתראות בארץ !!!

בחוף ירדה מכבר החשיכה. טללים וערפל נפלו על האדמה מסביבנו...

הצללים הראשונים חפזו עתה מן הבית החוצה.....

הזמן דחק. מיום ליום גדלו הבעיות הדורשות פתרון. חלק מבין החברים כבר קיבל בדואר את הצוו להתייצבות לקראת מה שקרוי "מחנה-עבודה במיזרח". מי שלא ימלא את הצוו, צפוי בדין לעונש חמור ביותר, כך נאמר בכל הודעה.

עתה חייבים לאתר כתובות.

לחפש אנשים המוכנים לסכן את חייהם - והסיכון הזה היה גדול מאוד - כדי לקלוט בבתיהם יהודים ולהסתירם.

כל אחד מבין ידידינו הנוצרים שבאו לסייע לנו סרק את חוג מכריו, את קרובי משפחתו, את חבריו. הסיכון נראה לרבים גדול מדי. אך כל תשובה חיובית זכתה לברכות-תודה מכופלות.

העזרה הגיעה מכל החוגים, מתוך מניעים של השקפות עולם למיניהן. אולם ברוב המקרים השיבו בסירוב ולפעמים בתשובה פוזיטיבית בהבעת שינאה לכובש הגרמני.

הקומוניסטים שיתפו-פעולה עם אירגונים קתוליים.

פרוטסטנטים עם שבתיסטים. איגודים מקצועיים עם תאים של לוחמי-מחתרת אינטלקטואלים.

באותן השנים היו בהולנד תריסרי קבוצות של תנועות-התנגדות. הקשרים בין הקבוצות הללו איפשרו לבצע דברים רבים, שאנחנו לבדנו לא יכולנו לבצע. כמו כן היו תופעות שליליות של תאוות-בצע ובגידה. אנשים

רבים גורשו פשוט לרחוב כאשר אזל כספם ונמנע מיכולתם לשלם עוד את המחיר הגבוה שנדרש מהם עבור מקום מיסתור .

היה גם השכן, שראה אל-נכון את הצללית המוזרה בדירה ממול: "אהה, שם יש אנשים מסתתרים (onderduikers) והוא הרים את שפופרת הטלפון והודיע למשטרה. היה כל מה שאפשר... מובן מאליו שמקום המיסתור הטוב ביותר היה בכפרים, בחצר איכרים נידח. שם אפשר היה לחיות, היו מצרכי מזון, ואפשר היה להוציא את האף בלילה ולנשום אוויר טוב. כאשר מקום המיסתור היה במקרה כיבשן-לבנים ישן עם ארובה מימים עברו, היו אומרים בנימת-כבוד נסתרת :

"זהו מקום טוב"

היה שם כפר בשם סונום (Sevenum) בדרום הולנד, בלימבורג, בסביבה קתולית אדוקה מאוד. האיכרים היו אנשים אדוקים פשוטים. בהשפעת הכמרים שלהם הם רשמו על נייר את מיצוות 'ואהבת לרעך'. הרבה חברים שלנו מצאו אצלם מיסתור בטוח. כמו כן הובאו לשם יהודים רבים בידי אירגונים שונים אחרים. תושבי הכפרים הללו פתחו את שעריהם בפני מאות נרדפים. אחרי השיחרור סיפרו, כי באותו המקום הסתתרו בערך 600 נרדפים. בכפר סונום היה אוהד-נאצים יחידי שאיים לספר לגרמנים מה שמתרחש בכפר הזה. איש זה, בשם פוטלוד, היווה סיכון בטחוני עבור כל התושבים. איש זה POTTLOD, שמו, מת מוות לא טבעי זמן קצר אחרי השמעת האיום שלו...

גם הדבר הזה קרה...

בשנות המלחמה האחרונות שררו בהולנד מחסור במצרכי-מזון ומצוקת-רעב ממשית. האנשים המסתתרים חייבים לאכול. מצרכי-מזון היה אפשר לקבל רק תמורת תלושים - תלושי-מזון ניתנו רק לתושבים - הרשומים כחוק כתושבי המקום. **מה אפשר לעשות??**

באותה שנה "איבדו" הרבה הולנדים טובים את תעודות הזהות שלהם .

כך קרה לעתים תכופות שבסוף הביקור בבית-המרחץ נעלמה לפתע תעודת הזהות מתוך הכיס... אכן, אפילו בבתי חרושת נעלמו תכופות התעודות החשובות ביותר מתאי ההלבשה, בדרך מיסתורית מאוד. אך אל פחד, נאמר לבעלי התעודות לשעבר, שום דבר אינו הולך לאיבוד! ידו המאומנת של הגראפיקאי מתווה את תווי-המיתאר של החותמות הרשמיות על פני התמונה החדשה שהוחלפה. נייר ההעתקה מועבר בזהירות ובקפדנות על פני התמונה החדשה. מחר תינתן התעודה לאחד מחברינו. על סמך תעודה אישית זו הוא עתיד לקבל תלושי-מזון מידי פקיד-סעד שנוון-לסייע במישרד לרישום תושבים . הפקיד אינו נוהג לשאול שאלות. בעל התעודה המקורי עבר בינתיים למקום-ישוב אחר ומקבל שם על פי החוק כרטיס עם תלושי-מזון חדשים.

בזה צעדנו עוד צעד קדימה במלחמת הקיום שלנו !!!

אדמת הולנד נעשתה בוערת יותר ויותר מתחת לרגלי היהודים הבלתי-לגאליים. גם חברי החלוץ חייבים להבין, חרף רוחם הטובה והאומץ שהם מגלים מדי יום, כי שרשת-החנק הולכת ומתהדקת כל העת יותר ויותר. החיפוש היומיומי ברכבות, הביקורות הנערכות בתחנות-הרכבת וברחובות, מקשים עוד יותר על המבקשים לשרוד אחרי מלחמה זו. הרשויות למדו בשנה האחרונה הרבה דברים ולא כל תעודה מזויפת מחזיקה מעמד בעיני ביקורת קפדנית. כמו כן עולה ההצלחה בידי בוגדים ופרובוקטורים לגייס מדי פעם קורבן מתוך שורותינו. אף האמצעים הכספיים הולכים ואוזלים בהדרגה. הארץ נעשתה צרה וסיכויי ההשרדות פוחתים משבוע לשבוע ומחודש לחודש. אין מנוס מלפרוץ את הגבולות הגיאוגרפיים שבהם אנו הולכים ומתנוונים.

יפ וסטרוויל ושושו, וכמוהם גם כוחות פעילים אחרים של תנועת ההתנגדות, טורחים ליצור קשרים נוספים. המטרה היתה להוציא לכל הפחות חלק מבין חברינו אל מחוץ לארצנו. בחוגים החשאיים למיניהם הרי היה ידוע, שקיימים אירגונים העוסקים בהעברת אנשים אל מעבר לגבול. השירות החשאי של אנגליה יחד עם עוזרים מקומיים טרחו והצליחו זה כבר להחזיר את טייסייהם, שהופלו במערב אירופה, דרך צרפת וספרד אל ארצם. פטרויטים וגונבי-גבול מקצועיים העבירו אנשים אל מעבר לגבול הולנד אל בלגיה וצרפת. גם האירגון שלנו נדרש ליצור קשר למטרה זו. כמו כן היה חשוב לנו ליצור קשרים עם מרכזי התנועה הציונית, עם הגוינט והסוכנות היהודית, על מנת להשיג אצלם לפחות עזרה כספית.

משימה זו הוטלה על שושו ועוד חברים אחרים. ביניהם היתה חברה אחת בשם עדינה, רעייתו של שושו - נישואיהם נערכו לא מכבר לפני שבועות מספר - שהצליחה אחרי הרבה קשיים להגיע לשוויץ. עליה הוטלה המשימה לגייס שם כספים ולהעבירם בדרכים שונות להולנד. כמו כן היה עליה לברר שם את האפשרות להעברת עוד חברים נוספים לשוויץ. המשימה הראשונה לגיוס כספים עבור הולנד בוצעה בהצלחה חלקית. בנוגע למשימה השנייה, של העברת אנשים נוספים לשוויץ, תשובתה היתה פסימית מאוד. אף במקרה שפליטים כאלה יצליחו, אחרי מאמצים וסכנות להגיע לשוויץ כדי להציב רגליהם על אדמת "HELVETIAS" הרי הוטלה על שומרי-הגבול של שוויץ הפקודה, למנוע מפליטים בלתי-לגאליים דריסת רגל, ולגרשם מיידית בחזרה אל מחוץ לגבול.

זה מה שקרה לקבוצת החברים הראשונה שניסו לחצות את הגבול ולברוח אל שוויץ החופשית.

עיקבותיהם אבדו ושום איש לא שמע מה אירע להם.....

קורבנות מלחמתנו הבלתי-לגאלית!!!!

* * * * *

שושו ועוד מספר חברים שלנו פתחו לפנינו את צרפת. ארץ זאת, הגדולה לעומת הולנד, זימנה לנו אפשרויות שטרם שיערנו כמותן.

האקסטרקט אמסטודם-פריז א-רץ בלילה. בתאים הנוחים ביותר של הרכבת הארוכה ישבו חיילי

הוורמאכט הגרמני....

סמל המשטרה הצבאית הגרמנית היה פותח את דלתות התאים, וצועק בקול:

"ביקורת. להכין תעודות". החיילים בחיל-הים, בחיל-האוויר והשיריונאים הושיטו את תעודותיהם הצבאיות ואת האישורים לחופשה. האזרח היחיד שישב בין 8 הנוסעים בתא הוציא אף הוא צו-תנועה ואישור-חופשה. מסתבר שאף הוא נמנה על הוורמאכט המהולל של הגרמנים. למרות שהיה הולנדי, הוא צורף כעובד אזרחי לחיל-האוויר הגרמני .

בצפון צרפת עבדו אלפים רבים של אזרחים נורבגים, בלגים, הולנדים, דנים, שכולם גוייסו לעבודה למען הנצחון הסופי, לבניית חומות האטלנטיק האגדתית.

השוטר הצבאי התבונן בצו-התנועה של האזרח והרעים בקיצור: "אתה חייב לקחת אחר כך בפריו את הרכבת לרואן. אבל אתה רשאי להתעכב בפריו לפני כן לקבל אספקה, ובכן: נסיעה טובה" ...

האזרח השיב בגרמנית קלוקלת בהברה הולנדית: "כן, תודה, אני יודע, הרי זכיתי כבר מספר פעמים בעבר לחופשה במולדת" ...

האזרח, ששמו לפי התעודות היה JOHANNES RUYGROCK ויתר, מתוך נימוקים מובנים מאוד, לקרוא עוד בשם אחר באוזני השוטר הצבאי HEINZ JAAKOW MOSES! ואף לא סיפר, שהיה לו מקודם לפני זמן קצר עוד שם OTTO FALLINGA: כאשר עבד בגרמניה בתור פועל הולנדי בבית חרושת

לעגלות בעיירה היפה Uerdingen ליד נהר הריין

לא, דברים אלה לא אמר....

* * * * *

תנועת המחתרת שלנו שינתה את שיטת פעילותה. הודות לקשרים החדשים שקשרנו, הצלחנו לזרום עם

אלפי הפועלים הזרים שעבדו עם הוורמאכט, ועם חילות האוויר והים הגרמניים...

תעודות החופשה וצווי התנועה שקיבלנו מכמה פועלים הולנדים נאמנים, שוכפלו בידינו אנשינו בהולנד וכעבור זמן גם בפריו. בדרך זו הצלחנו להוציא מהולנד רבים מבין חברינו ו"להזיז אותם קדימה", כלשון העגה של החיילים הגרמנים במרחבי צרפת.

תעודות חיל האוויר והים, וכן האירגון TODT עזרו לנו לנוע באופן חופשי למדי בצרפת ואף להינות גם מן הטיפול שנועד לחיילים גרמנים לקראת שליחתם לחזית. בשנת 1943 אפשר היה לפגוש את החברים שלנו בצפון צרפת בין הפועלים שעבדו במקומות שונים בבניין חומות אטלנטיק. גם מספר חברות משלנו הצלחנו לשלב שם בעבודה. הן שרתו בתור פקידות טובות במשרדים. תכופות נזדמן לידיהן הטיפול בטפסים רשמיים של הגרמנים, שאותם הן שילשלו תוך סיכון גבוה ביותר לתוך כיסיהן .

כאשר היתה בהישג ידן גם חותמת-רשמית, הן התמו כמובן בקפדנות גדולה את הטפסים הללו שהועברו לאחר מכן כנכס יקר מכל-שיעור לידי השליחים שלנו. בדרך זו יכולנו להעניק לחברינו במשך תקופה מוגבלת אמנם, אך בכל זאת, של קיום במעט ליגלי.

לאחת הבנות שלנו הצלחנו להשיג מישרה בבית-דפוס שעבד בהדפסת טפסים שונים בשביל הוורמאכט. פעילותה באותו מקום תרמה עבור תנועתנו חומרים חשובים מאוד. כאן ראוי להזכיר עוד מעשה נועז ביותר של חברה אחרת של תנועתנו. פאולה קאופמן, חברת החלוץ ההולנדי הצליחה בעזרת התעודות המזויפות שהיו לה להשיג עבודה באחד מוסניפי-הגסטפו בפריז. היתה זו מישרה חשובה במיוחד, שאיפשרה להשיג מידע מוקדם בדבר צוו מאסר הצפוי לחברים שלנו, ולפיכך איפשר לנו לפעול בשטח בעוד מועד, ופרטים על מאסר חברינו הכלואים.

פאולה קאופמן אכן השיגה מישרה בגסטפו כפקידה, אמנם במחלקת-בניין ולא כפי שקיוונו, במחלקה המופקדת על גורל החברים העצורים שלנו. אולם עבודה זו במחלקת-הבניין הביאה לידיה תוכניות שעסקו בעבודות הביצורים בצפון צרפת וסווגו כחומר חסוי. לחלק מאותן תוכניות היתה לה גישה ישירה. לפיכך הצליחה להכין מהן העתקים. אלה הועברו באמצעות שליחינו להולנד בדרך-סתר. בהולנד היה לנו איש קשר עם השירות החשאי של בריטניה. העותקים הללו זכו שם לקבלת פנים עם הרבה תודות.

הנסיבות שבהן חיינו ועבדנו בעזרת תעודות מזויפות, בקרב הצבא הגרמני והאירגונים שעמדו ממש מתחת לפיקוחו, דרשו מכל אחד מאיתנו עצבים חזקים מאוד. הלחצים שבהם עמדנו היו עצומים. לכן רק חלק מאיתנו היה כשיר לסוג כזה של עבודה בלתי-לגלית. לצערינו לא חסרו בצרפת מרגלים מצד האויב. העובדה, שכל עובד במסגרת עבודה בלתי-לגלית היה תלוי באנשים מתווכים, התנקמה בנו. לעתים קרובות היו ההמלצות והכתובות שקיבלנו רק מלכודות של פרובוקטורים וסוכני גסטפו מחופשים, וביניהם היו לצערי גם יהודים. חלק מבין חברינו נפלו קורבן בידיהם.

כל מי שנעצר בפריז או בצפון צרפת הובל למחנה הריכוז KZ. DRANCY וכל מי שהגיע לדראנסי הובל משם באחד הטורנספורטים לאשוויץ או לבוכנוואלד.

זה היה סופם של אחדים מבין חברינו היקרים והאמיצים ביותר....

* * * * *

היעד הרחוק של אירגוננו חרג אל מעבר לצרפת. חברינו יצרו קשרים עם המק"י הצרפתי ועם הצבא היהודי. אנשי תיווך הובילו את חברינו הפעילים אל מחנות המק"י, ששכנו ביערות GRENOBLE בסביבות טולוז

ובמורדות הפירנאים בקירבת פאו (Pau).

* * * * *

ממשלת הגנרל פראנקו התרשמה מאוד מן ההצלחות הגדולות של הצבא הגרמני בשנות המלחמה הראשונות. העזרה מצד גרמניה הנאצית בעת מלחמת האזרחים בספרד לא נשכחה. פלוגת מתנדבים של הצבא הספרדי לחמה ושפכה את דמיה ברוסיה. ספרד היתה בשנות המלחמה בין ראשוני בנות הברית האידיאולוגיות של גרמניה. בשנת 1944, אחרי שהפוליטיקאים הספרדים ראו, כי כף הנצחון מתחלפת ונוטה לזכות את הצד

שכנגד, עלה הצורך לשנות עמדה כזי לקנות את אהזית המנצחים. ספרד אכן ביקשה לשמור על קשרים נאותים אחרי התבוסה הצפויה של המשטר הנאצי .

* * * * *

על פני מישטחי הפרינאים וערוציהם המושלגים התחילה תזוזה. מזה שנים רבות לפני כן לא ראו שם כל כך הרבה מטפסי הרים גרועים, שרובם חסרי ציוד מתאים, המטפסים אל הפסגות. ספרד חדלה משליחת פליטים בחזרה, כפי שנהגה עד כה. ידיעה זו הגיעה גם אלינו. אנשי המקי"י הצרפתים יצרו קשר בינינו לבין מבריהי גבול מקצועיים. החברים שלנו ניצלו כל הזדמנות כדי לסיים בהצלחה את הפרק האחרון של מלחמתנו לחירות...

המעבר אל מעבר לפרינאים....

חלק מחברינו היה אמור ללוש עוז כדי לצאת בדרך זו. שומרי הרים גרמניים נקטו פיקוח קפדני על גבולות. מבריהי-הגבול הכירו היטב את המשחק הזה בין התול לעכבר. כאשר מישחו התמוטט ונפל, לא היה שום איש שיכול לעזור לו. אם מישחו נחלש והתמוטט, הוא נפל קורבן ביד גורלו. מבריהי-הגבול דירבנו אותנו. שכרם היה טמון מכבר בכיסיהם. שום קורבן הנופל חלל בשלג או על הקרח לא העסיק אותם .

ARIBA, ARIBA, "קדימה, קדימה..."

כך טיפסנו אלי הפסגות המושלגות של הררי הפרינאים. המטרה היתה ברורה לנגד עינינו. חייבים להגיע אליה !

אנחנו נגיע!!! אני אגיע!!!

הקור המקפיא של פסגות ההרים התחלף בנופי גבעות מסבירות פנים. השלג והקרח נותרו מאחורינו, רגלינו דרכו על שטיח עשבים ירקרק. באותה התקופה היו הימים באותו הזמן שבו היהודים חוגגים את חג הפסח, חג החירות.

כלום נגזר אז עלינו להיות באמת בני העם הנבחר, שניצל מבין להבות-האש של מחול-המוות באירופה??? להיות עמוז-האש שדרס והפך הכל לאפר?? איפה המשפחות שלנו, היכן חברינו היקרים, שסללו עבורנו את הדרך ??? רק שלא נצטרך עוד לברוח, שאנשים אחרים לא יצטרכו עוד לסבול כמונו, הרי ישנה ארץ אחת אשר בה מצפים לנו .

לשם היו פנינו מועדות עתה.....

היינך יעקוב מוזס

מגרמנית - מרים רון]

[